

ВИШИВАНКА В УКРАИНА И В БЪЛГАРИЯ В ХХІ ВЕК

Таня Матанова

Анотация: В статията се разследва историята на украинската вишиванка в Украйна и в България на началото на ХХІ столетие, а също и посветени ѝ свята, които се организират в Украйна и сред украинската диаспора включително и в България.

Ключови думи: вишиванка, марш с вишиванки, Ден на вишиванка, украинци в България.

Традиционните облекла дават възможност на човек да изрази своя етнически произход, своя светоглед, желанието за съхраняването на значими за него етнически елементи от неговата култура. На територията на Украйна пример за вечен елемент от украинската традиционна носия, преминал през различните етапи на историческото развитие на страната, е бродираният риза *вишиванка*¹⁹. Оцелявайки в комунистическите години в областта на културата и изкуството и преминавайки след обявяването на независимостта на Украйна на 24 август 1991 г. отново от културната сфера в живота на простолюдието, тя се превръща в пример за неувяхването на украинската култура и традиции.

Изготвянето на настоящия текст е резултат от проучвания на интернет страници, включително профили и страници на украински общности и институции във фейсбук, съдържащи информация за организирането от началото на ХХІ век в и извън границите на днешна Украйна на събития, свързани с украинската бродирания риза²⁰. Във връзка с това е проведено и онлайн запитване на тема „Шестия с вишиванки“, което е публикувано общо в десет фейсбук групи на украинци и украински институции в България²¹.

От гледна точка на естетиката бродираният риза краси със своите бели, червени, жълти, сини и зелени цветове, облечените в тях деца, мъже и жени. Що се отнася до символиката по нея, растителните символи отразяват красотата на природата и символизируют любовта (чрез ябълката), вечния живот (чрез зелениката) и др., а зооморфните фигури (като например, кон, заек, риба, жаба, гълъб, сова, муха, паяк и други) дават възможност на създаващия шевицата да придаде индивидуалност на ризата²². Геометрични елементи, зашити по ръкавите, предницата и яката в кръстат бод се смята че придават сакрална защитна функция на ризата като *оберіг*.

¹⁹ Няколко исторически сведения за бродирания риза в миналото вж. в Кондрашкін 2014 и Кондрашкін 2014а.

²⁰ Изследването е изпълнено в рамките на проекта „Конструиране на идентичността в контекста на пан-европейска мобилност (украинците в България и българите в Украйна)“ между ИЕФЕМ-БАН и Института за изкуствознание, фолклористика и етнология „М. Т. Рилски“ към НАНУ. Материалите са архивирани в НЦНКИ при ИЕФЕМ-БАН под номер АИФ І № 490.

²¹ От получените шест отговора, три са от украинци, а останалите от българи и бесарабски българи. Онлайн-въпросникът е попълнен от пет жени и един мъж.

²² <http://vushuvki.blogspot.bg/2014/04/20.html>, посетен на 28.07.2016 г.

Според една от легендите в Украйна незнана коварна болест започнала да погубва млади и възрастни хора. В едно от селата над р. Днестър живяла жена Мария, на която болестта ѝ взела съпруга и пет от шестте деца. Най-малката, Иванка, също започнала да се разболява. Една вечер в къщата ѝ незабелязано влязла стара баба и ѝ казала, че може да ѝ каже тайната на тази болест: Тази черна смърт била пратена от самия Бог, защото много грешници заживели там. Бог повелил на дяволите да убиват всички, на които не се виждал кръст по тялото, поради което умирали и грешници, и праведници. Старицата посъветвала вдовицата да изброди на ризата на дъщеря си кръстчета на ръкавите и пазвата с черен и червен цвят, за да ги виждат дяволите отдалеко. Тя поставила условие, жената да не казва на никого за тази тайна, защото в противен случай дъщеря ѝ ще умре. Малката Иванка оздравяла и се радвала, но един ден разплакана отишла при майка си и я завела до съседския двор, където изнасяли към гробищата близнаци, нейни връстници. Станало ѝ прискърбно на Мария, че макар и нейната дъщеря да е жива, останалите деца в селото умират. Не издържала и побягнала от къща на къща, викайки: „Шийте, шийте кръстове... Ще живеете! Радвайте се!“ Хората се прибрали по къщите си и помислили, че и Мария се разболяла. А тя се прибрала, взела Иванка на ръце, занесла я в църквата и забила камбаната на тревога. След като се стекли нейните съселани, тя целунала детето си и казала: „Не вярвате? Помислихте, че съм се побъркала...“, след което свалила бродирания риза от дъщеря си и тя бързо се разболяла и умряла. Мария продължила да вика „Убийци! Бродирайте ризи за децата ви и за вас!“ и сама паднала мъртва до дъщеря си²³.

Днес украинската бродирана риза сияе и извън етнографските и исторически музеи, най-вече когато в централни и оживени пространства на дадено населено място много хора облечени в свои носии се събират заедно и по този начин се открояват от заобикалящата ги среда. От една страна, това се случва благодарение на родолюбиви украинци, които, за да отстоят на навлизащите модернизации в страната им, възобновяват практиката за събирания около празници, културни и други официални събития да изживяват украинския музикално-танцов фолклор и хранителни традиции, облечени с носии или облекло с традиционни народни мотиви, шарки и тъкани, каквито са бродираните ризи *вишиванки*. От друга страна, млади украинци въвеждат нови инициативи, в които централно място заемат везаните ризи. Две от тези нови и най-мощни събития провеждани от първото десетилетие на XXI век насам са „Мегашествие в бродирани ризи“ („*Мегамарш у вишиванках*“) и „Ден на украинската бродирана риза“ („*День вишиванки*“).

Шествия с бродираните ризи

²³ <http://vyshyvanka.folkukraine.com/news/legenda-pro-vishivanku-57/>, посетен на 27.07.2016 г.

Като предшественик на шествията с бродирани ризи в Украйна, възникнал макар и по други причини, може да се приеме проведеният в Запорожието на 5 август 1990 г. политически основан „Велик ход по Запорожието“, когато запорожките казаци отбелязват своята петстотингодишнина. В него участие взимат близо петстотин хиляди души от всички региони на Украйна, облечени в носии или друго облекло с народни шевици.

През пролетта на 2008 г. в столицата започва организирането на „Мегаграндиозен марш на бродираните ризи“ („*Мегаграндіозний марш у вишиванках*“) по идея на студенти на висши учебни заведения в Киев. Първият опит е на Андрий Бабински, когато участват само четири души. На 22 май 2011 г. на седмия Мегаграндиозен марш идват над двеста заинтересовани (Побігун 2016: 215-216). Тогава се прави и първият конкурс за красива бродирана риза²⁴, продължен и през следващите години. Други паралелно организирани конкурси за арт-символи са: през 2008 г. за бродирана кърпа (*рушник*), 2012 г. – за писано яйце (*писанка*), през следващата година – за „чудо-птица“, а 2014 г. – за „украинска сватба“ (вж. Торски 2014). Същата година представители от Славянск и Славянска област участват с избродирана седемдесетметрова кърпа, в която са вшити кърпи от всички региони на страната, символизирайки по този начин единството и съборността на Украйна (пак там).

Подобни паради се провеждат и в Львов, Полтава, Харков и много други градове в Украйна. Интересно е може би да се отбележи, че в **Полтава** в рамките на организирания парад през 2012 г. е поставен рекорд за най-дълго ръчно бродирана кърпа от домашно тъкано платно с дължина 7 м и 10 см (Побігун 2016: 216). В **Одеса** парадът съществува от 2009 г. по идеята на младежкото дружество „Демократичен алианс“ и се състои от няколко мероприятия, най-голямото от които е „Фестивал на бродираната риза“ („*Вишиванковий фестиваль*“), провеждан около Деня на независимостта и Деня на украинското знаме (Побігун 2016: 217). Други акции на събитието са концерти, показването на колекции на украински народни носии, конкурси за приготвяне и консумиране на *вареники*, образуването на жива верига от хора, облечени с дреха с украинска шевица, изложби-базари на детски рисунки и обекти с шевици, паметен флашмоб със запалени свещи под формата на карта и герб на Украйна, за да бъдат почетени починалите за свободата на Украйна и др.²⁵. Този фестивал, посветен на Деня на независимостта на Украйна, се смята за най-могъщия патриотичен проект в Южна Украйна, чиято цел е популяризирането на украинската култура²⁶.

Общо взето, големи шествия с патриотична насоченост се провеждат два пъти годишно – през есента и през пролетта около национални (като Деня на

²⁴ Повече за марша вж. <http://megamarsh.in.ua>, посетен на 24.07.2016 г.

²⁵ Повече за фестивала вж. на <http://vf.od.ua/>; <https://vishivankafest.wordpress.com/>, посетени на 23.07.2016 г.

²⁶ Вж. vf.od.ua, посетен на 24.07.2016 г.

независимостта) или локални празници (като ден на града). В зависимост от начина им на протичане те биват наричани „парад“, „марш“, „фестивал“, „флашмоб“, а това, което ги обединява, е дрескодът „вишиванка“. Те целят не само популяризирането на украинската култура и традиции, но и предоставянето на възможност на младите украинци да формират организации, в които да могат да развиват своите патриотични интереси²⁷. Макар и програмата да е различна в отделните градове, навсякъде има официална част, включваща шествието по централни улици, украински песни и танци, и неофициална – концерт и приятелски събирания на посетителите²⁸. Извън Украйна маршът е провеждан в Англия, Русия, Япония, Молдова, България и други страни не само в столиците, но и в големи градове с многобройно украинско присъствие. Както споделя лидерът на украинската организация във Варшава „Евромайдан-Варшава“ Наталя Панченко, „Целта [...] е да се покаже нашата откритост към поляците, да им покажем нашата традиция и култура, това, с което ние живеем, и това, което е важно за нас“ (Укрінформ 2016). С други думи, за украинците в чужбина този тип събития са свързани не само със „съживяването“ на бродираната риза, но и с изразяването на своята етнокултурната идентификация. Едновременно с това, те допринасят за разрушаването на културни стени между украинци и техни съседни и по-далечни държави и за намирането на общи черти между близо разположени етнически общества.

Ден на бродираната риза

Почти по същото време, когато се зараждат мегамаршовете с бродирани ризи, възниква и идеята за провеждане на Ден на бродираната риза²⁹. Инициаторът е студентка от Факултета по история, политология и международни отношения на Чернивецкия национален институт „Юрий Федкович“ Леся Воронюк. След като забелязва, че други студенти ходят с бродирани ризи на лекции, тя предлага в един ден от седмицата всички, които желаят, да отидат на занятия, облечени със своя *вишиванка*. Тогава през 2007 г. в това начинание се включват само десет студенти и няколко преподаватели. През следващите години благодарение на социалните мрежи и медиите инициативата се разраства първо в други факултети на университета и впоследствие в града, в други градове на Украйна

²⁷ В последните проведени шествия участниците наброяват на места около 10 хиляди души.

²⁸ Фото- и видеоматериал от събитието, проведено през есента на 2015 г. в гр. Киев е събран в рамките на проекта „Конструиране на идентичността в контекста на пан-европейска мобилност (украинците в България и българите в Украйна) и архивиран в Националния Център за Нематериално Културно Наследство при ИЕФЕМ-БАН” с номера ПВ № 1032 и ФТАИФ № 1494.

²⁹ Важно е да бъде отбелязано, че на своя сайт (<http://www.denvyshyvanky.org/>, посетен на 23.07.2016 г.) организаторите поясняват, че Денят на бродираната риза, не е създаден като Ден на националната носия, както се разпространява в някои други медии.

и в чуждестранни градове с по-многобройни украински общности като Канада, САЩ, Италия, Франция, Германия, Русия, Румъния и Португалия, България и много други държави.

Днес провеждането на Деня на бродираната риза се ръководи от организационния комитет на гражданското сдружение „Световен ден на бродираната риза” („*Всесвітній день вишиванки*“)³⁰. Този ден е избран поради обстоятелствата, че той е делничен и дава възможност бродираната риза да бъде облечена на работа, в университета и пр., а самата тя да се превърне в „органична част от ежедневието на украинците“³¹; на второ място, този ден никога не е Великден или ден от Великите пости, когато увеселенията не са желателни; трето, денят не съвпада с други национални празници като 1-2 май, 8 май и 9 май; и на последно място, тогава времето вече се затопля и позволява носенето на *вишиванки* без горна дреха. По представите на организаторите празникът обединява украинците без значение от техния говорим език, пол, социален статус, вероизповедание и политически възгледи и съответно не е свързан с държавни и религиозни празници. Единствените му цели са да бъдат съхранени украинските ценности и народната традиция за везане и носене на народни носии, която е и тясно свързана с националната и етнокултурната идентичност на украинците (вж. Денъ вишиванки 2015).

Подобно на описаните по-горе шествия на бродираните ризи и в Деня на бродираната риза се организират различни флашмобове. Така например, в първите години в Чернівци в самия ден, следвайки традицията една риза да бъде изготвена от изгрев до залез слънце, е ушита най-голямата бродирана риза с размери 4 на 10 метра и разпъната в централния корпус на местния университет. От 2012 г. в града се въвежда и практиката да се подарява бродирана риза на новородените в този ден, а в последните две години акцията „Новородено в бродирана риза“ се разпространява и в Киев, Львов, Мелитопол, Северодонецк и в други областни и малки градове (Вж. Жінка-УКРАЇНКА 2016). През 2013 г. чрез благотворителен базар на сладки изделия в университета са събрани средства за онкоболни деца в областната детска болница. През 2015 г. в рамките на Деня на бродираната риза е проведена и общоукраинската акция „Подари *вишиванка* на защитника“ с цел да бъдат обединени украинците и да бъде повдигнат боевия и моралния дух на украинските военни в зоната АТО³². Освен тези акции в големите градове на страната (Миколаїв, Полтава, Тернопил, Львов, Чернігів и др.) се организират общоградски флашмобове, най-често под формата на шествие (вж. Денъ вишиванки 2015).

³⁰ Организационният комитет се състои от Леся Воронюк, Олександр Ткачук, Оксана Добржанська, Михайло Павлюк, Сергій Бостан и Ірина Чорна (от 2014 г.). Вж. и сайта на организацията <http://www.denvyshivanky.org>.

³¹ http://www.denvyshivanky.org/21_travnja_den_vyshivanky/, посетен на 23.07.2016 г.

³² В такъв контекст носената бродирана риза може да функционира и като предмет със защитна функция (*оберіг*) (Вж. Денъ вишиванки 2015а).

От организационния комитет на празника с подкрепата на Чернивецкия градски съвет през 2015 г. е изпратена молба до президента на страната П. Порошенко неговото честване да бъде прието със закон (макар и събитието да се случва независимо от това), т.е. всеки трети четвъртък на май да се отбелязва като Ден на бродираната риза, когато всеки, който има желание, може да отиде с носия, бродирана риза или друга дреха с етничен мотив на работа, на училище, на лекции и т.н., независимо в коя страна пребивава³³.

През 2016 г. денят е отбелязан в 50 страни по света³⁴, преобладаващо под формата на шествие или дефиле, понякога като авто- или велопробег с украински знамена или с *вишиванки*, а в Мюнхен и Торонто украински емигранти обличат своята бродирана риза като част от работния си костюм³⁵.

Украинци в България

В България украинци идват в следствие на четири големи миграционни вълни. Първата украинска миграционна вълна е представена от незначителна група украински интелектуалци, включващи проф. Михаил Драгоманов, дъщеря му Лидия Драгоманова, племенницата му и поетеса Леся Украинка (Якімова 2011: 53) и други личности. Втората вълна, в периода между двете световни войни, т.е. след октомврийския преврат в Русия през 1917 г. и гражданската война, е доста по-многобройна (Билык 2006). Въпреки че до края на XX век тази украинската емиграция е разглеждана от българските и съветските изследователи в по-общ план като част от белогвардейската емиграция (Демокрация 2001: 18), тя се отличава от другите етнически миграции по използвания термин „украински“ за назоваването на своите организации (Кьосева 2001: 2). Това патриотично чувство на украинците води до създаването на украински центрове, както и на запорожско-казашки общества. Третата вълна, състояща се предимно от рускоговорящи и дефинирана като „брачна миграция“, пристига в България в годините на социалистическия режим. Четвъртата вълна на украинската миграция е от края на XX век и е характеризирана като трудова и индивидуална, в която мигриращите са младежи с висока квалификация (Якімова 2011а: 94), а от 2014 г., след възникването на конфликтната въоръжена ситуация в Украйна, и цели украински семейства избират България като своя страна за живот.

³³ Вж. <http://www.denvyshyvanky.org>, посетен на 28.07.2016 г.

³⁴ Това са Австрия, Австралия, Аржентина, Белгия, Беларус, България, Бразилия, Великобритания, Зимбабве, Естония, Индия, Испания, Италия, Гърция, Египет, Казахстан, Канада, Китай, Латвия, Литва, Мароко, Мексико, Молдова, Нидерландия, Германия, Норвегия, ОАЕ, ЮАР, Перу, Южна Корея, Полша, Португалия, Русия, Румъния, Словакия, САЩ, Тайланд, Тайван, Турция, Унгария, Финландия, Франция, Хърватия, Чехия, Швейцария, Швеция, Япония (Жінка-УКРАЇНКА 2016).

³⁵ Вж. Жінка-УКРАЇНКА 2016.

По данни на проведеното през 2011 г. преброяване в България пребивават 3 064 души с украинско гражданство (с 675 души повече от 2001 г.)³⁶. Освен тях живеят 1 789 души, които се смятат за принадлежащи към украинската етнична група, т.е. общият им брой възлиза на 4 853 души. Към това число според украинския консул към посолството на Украйна в София, О. Кравченко, трябва да бъдат включени и украински граждани от български произход, които ремигрират в България след разпадането на Съветския съюз. Той смята, че „в България живеят и работят постоянно – кой с украинско, кой с руско, кой с българско гражданство – приблизително около 7 000 украинци“ (Кравченко 2012).

От началото на XXI век в България се формират украинските сдружения: „Мати Украйна“ (София), „Дияспора-Украйна“ (Бургас), „Добруджа-Украйна“ (Добрич), „Украински дом“ (Силистра), Украинско-българското сдружение „Пловдив“ (Пловдив), „Черноморие“ (Варна), които от март 2013 г. са обединени в Сдружение на украинските организации в България (СУОБ) „Мати Украйна“. От 2002 г. към „Мати Украйна“ функционира и украинско неделно училище, което през 2006 г. стартира провеждането на ежегодни конференции „Драгомановски студии“ в чест на фолклориста и историк Михайло Драгоманов³⁷.

Бродираните ризи в България

Като част от украинската диаспора, от 2010 г. украинците в България започват също да организират събития, посветени на бродираната риза.

Една от първите акции, макар и в рамките на Посолството на Украйна в София, е изложбата на украински шевици през 2010 г., включваща примери от дванадесет области на Украйна. Изложените кърпи, ризи, възглавници, кърпички, покривки и тишлайфери са семейни ценности на живеещи в България украинци, предавани им от родители и прародители (Якімова 2011: 99).

Първото шествие на бродираните ризи в София се провежда на 28 септември 2013 г. То е организирано от Сдружението на украинските организации в България „Мати Украйна“ и младежкото украинско дружество в България „БУКИ“ с подкрепа на Украинското посолство в България (вж. Жукивский 2013; Жуківський 2013). Тогава хора от украински и българо-украински произход, както и украинисти от Софийския университет минават по маршрута: Народния театър „Иван Вазов“ – ул. „Ген. Йосиф Владимирович

³⁶ По сведения на Почетното консулство на Украйна в гр. Пловдив към май 2012 г., общият брой на украинците в консулския окръг (включващ областите Пловдив, Пазарджик, Смолян, Кърджали, Хасково и Стара Загора) е 638.

³⁷ Повече информация за украинските сдружения в България и за имиграционните вълни на украинците в България вж. Матанова 2016.

Гурко“ – площад „Джузепе Гарибалди“ – ул. „Иван Денкоглу“ №41 (на която се намира паметна плоча в чест на проф. Михаил Драгоманов) – ул. „Граф Игнатиев“ – площад „Света Неделя“ – бул. „Александър Стамболийски“ до площад „Възраждане“, където са положени цветя пред паметника на Тарас Шевченко (Жукивский 2013).

През 2014 г. официално шествие с шевици не се провежда, но на Деня на украинското знаме – когато пред сградата на посолството на Украйна в България се издига украинският флаг – всички украинци, желаещи да присъстват на този празник, са поканени да облекат свои български или украински бродирани ризи или носии. От посолството участващите преминават от паметника на Шевченко на пл. „Възраждане“ до сградата на ул. „Хан Крум“, в която през 1918 г. е поместено посолството на Украинската народна република, като на паметните места са полагани цветя и разпъвано украинското знаме (вж. Коцева 2014).

Следващият ход с вишиванки в столицата преминава на 22 май, като част от шествието по случай Деня на славянската писменост и култура на 24 май 2015 г. (Жукивский 2015). Според украинката Надия Бойко от Украинската академия на науките, взела участие в шествието „Украйна, за разлика от Московия, винаги е признавала, че писмото и четмото са дошли при нас от България“ (пак там). Това твърдение напълно оправдава идеята за съчетаването на двете шествия. От друга страна, по този начин както споделя преподавателката в украинското неделно училище при фондация „Мати Украйна“ А. Якимова „украинците изразяват своята интеграция в българското общество“ (АИФ I № 483, а. е. 12).

През 2016 г. шествието се провежда в самия Ден на бродираната риза (трети четвъртък на месец май) като в него участие взимат „украинците в София, украински дипломати, студентите-украинисти и българите-приятели на Украйна“ (Жукивский 2016). Тогава при паметника на Тарас Шевченко е разпънато не само украинското знаме, но са изпълнявани украински песни и рецитирани от украинци и деца от украинското неделно училище Шевченкови стихове. Шевченковите четения са съчетани с празника на бродираната риза, тъй като този ден е близо до 22 май, когато през 1861 г. мощите на Шевченко са преместени от Санкт Петербург в украинския град Канив. Преподавателката на украинското неделно училище заявява, че макар и да е проведено няколко дни по-рано, това събитие за украинците е и част от отбелязването на Деня на славянската писменост и култура, не само поради старобългарския произход на двата езика, а и заради поетичното славянско творчество на Тарас Шевченко (пак там).

В същата година патриотично настроени украинци, живеещи в София, се събират, облечени със своите национални ризи, в Деня на украинското знаме пред паметника на Т. Шевченко, за да почетат с минута мълчание починалите за свободата на страната техни

сънародници, държейки с ръка голямо разпънато украинско знаме (вж. Телевизия Европа 2016).

Обобщено, при провеждането на шествия с бродирани ризи украинците в българската столица посещават места и забележителности, свързани с историята на украинската общност в България. По лични наблюдения на украински събирания, събития и празници в София от 2010 г. насам се забелязва, че всяка среща на украинците в града е повод за тях да облекат своите бродирани ризи, независимо дали има планирано шествие или не. Така, общувайки и на майчиния си език със своите сънародници и български приятели на Украйна, те успяват да съхранят живи своите украински корени, култура и украинска идентичност.

В останалите градове с по-изразено украинско присъствие като Варна, Бургас и Пловдив малкото открити сведения за провеждани мероприятия свързани с бродираната риза показват, че това красиво облекло присъства на събирания на украинците в институционални или градски пространства, най-вече около официални и национални празници. Някои представители на украинската общност в Пловдив обличат свои *вишиванки*, когато се събират, за да отпразнуват национални и международни празници в сградата на консулството на Украйна в града или в местни хранителни заведения, а в Деня на бродираната риза през 2016 г. една от служителките е със своя *вишиванка* на работното си място.

В интернет и фейсбук-страницата на украинската общност „Украинска диаспора: Варна и Варненска област“ се откриват и публикации на украинци от Варненска област, които макар и да не могат да се включат в шествието, провеждано във Варна, се опитват да се присъединят виртуално чрез своя лична снимка с *вишиванка*³⁸. Отделно в Деня на независимостта, както например през 2014 г., украинци и техни приятели, пременени със своите красиви бродирани ризи, се срещат, за да почетат паметта на загиналите за независимостта на Украйна със запалена свещ в катедралния храм и да извършват автопробег по града с украински знамена (вж. Українська Діаспора Варна 2014).

В Бургас³⁹ подобни акции се провеждат през 2015 и 2016 г. за Деня на независимостта на Украйна. В тези дни присъстващите деца и възрастни, общо около петдесет представители на украинската общност в града, облечени с везани ризи с украинско знаме в ръка или на гръб, преминават по маршрута Украинския център – бул. „Алеко Богориди“ – Бургаския мост (Вж. Михова 2015; Петкова 2016; Gramofona.com 2015).

³⁸ Според мнението на украинка от Варна, работеща в сферата на социалните услуги към края на 2016 г. във Варна и Варненска област живеят около 5000 украинци.

³⁹ Според Мариан Горбан, председател на украинската организация „Диаспора-Украйна“ („Діаспора-Україна“) в Бургас украинците понастоящем са около 400 души (вж. Петкова 2016).

Една публикация открита на страницата „Українці у Софії, Болгарія“ в Деня на бродираната риза на 19 май 2016 г. показва „обединяването“ на украинците чрез споделени снимки с бродирани ризи на българи и украинци в България, което дава възможност на включилите се да покажат чрез интернет своето желание за отпразнуване на Деня на бродираната риза, независимо от невъзможността им да участват на живо в провеждани шествия в мястото им на пребиваване⁴⁰. В няколко други фейсбук страници, като тази на Почетното консулство в Пловдив и на софийското магазинче „Сладки изкушения от Украйна“ се виждат и поздравления за празника на този ден.

От отговорите в онлайн въпросника на въпроса какво знаят респондентите за този тип събития става ясно, че то е смятано за „красив празник, хубаво нещо“ (*„Красивый праздник, дело хорошее“*) (АИФ I № 483, а. е. 16). Според едни, тази традиция е отскоро и се провежда във всички градове на Украйна през месец май, за да се популяризират народните традиции, бродирани носии (АИФ I № 483, а. е. 15). Според други мнения те „не са точно указани“ (АИФ I № 483, а. е. 17), „организируют се спонтанно“ (АИФ I № 483, а. е. 18). Независимо от техния български, украински или бесарабско-български произход всички респонденти, които имат бродирани ризи, ги обличат заради „изключително красивите шевици и цветови съчетания“ (АИФ I № 483, а. е. 14) или защото ги откроява от другите и ги прави оригинални (АИФ I № 483, а. е. 18). Те ги носят на „специални поводи, например Ден на независимост“ (АИФ I № 483, а. е. 15) и на други украински и български национални празници, събития на украинската общност в града на пребиваване или за да „покажат съпричастност към дадена кауза“ (АИФ I № 483, а. е. 18) и подкрепят украинския народ в тежките ситуации, в които изпада през последните години (АИФ I № 483, а. е. 14).

Относно значението и целите на шествията респондентите споделят, че участието в тях им „дава усещане за съпричастност към своята страна“ (*„даёт ощущение сопричастности моей стране“*) (АИФ I № 483, а. е. 16). Ясно е пояснено, че „целите на мероприятиято в Украйна и извън са малко по-различни. В Украйна такива шествия се провеждат, за да се сплоти нацията, която е угнетявана с векове. В България и други държави парадът на *вишиванки* е един вид манифестация на украинската общност/ диаспора, която става по-гласна и по-силна“ чрез тези мероприятия (АИФ I № 483, а. е. 15). В този смисъл, водещо при тези събития е не само съхраняването на традициите, културата и националното съзнание, тяхното разпространение сред украинската диаспора, но и представянето на собствения етнокултурен облик пред обществото приемник. Същевременно, както споделят две от респондентките, те са „един хубав повод да се съберем, да си пообщуваме, да се

⁴⁰ <https://web.facebook.com/groups/486702071540494/>, посетен на 15.08.2016 г.

почувстваме украинци в украинската среда.“ (АИФ I № 483, а. е. 15), „събрахме се основно с целта да пообщуваме“ (АИФ I № 483, а. е. 14).

В отговорите на въпроса дали шевицата и бродираните ризи помагат на респондентите да се чувстват европейци, освен две отрицателни мнения останалите показват чувството за съпричастност на украинския и на всеки друг народ към Европа: „Шевиците – български или украински, румънски, чешки... всички те са един „етно мотив“, който показва пъстротата в европейското.“ (АИФ I № 483, а. е. 14), „По-скоро да. Напълно европейско уважение към своите културни корени.“ („*Скорее да. Вполне европейское уважение к своим культурным корням.*“) (АИФ I № 483, а. е. 12), „Национални шевици имат всички европейски народи, и разбира се ги почитат като своята история, своите корени и своето минало. Сега това го правят също и украинци, свободно и без страх, че ще бъдат гонени и тормозени“ (АИФ I № 483, а. е. 15). Съвременните украинци се възползват от тази свобода и показват своята почит към шевицата и бродираните одежди не само чрез провеждането на събития, посветени на тях, но и чрез носенето им в празнични и делнични дни.

Заклучение

В заключение може да бъде обобщено, че от началото на ХХІ век *вишиванка* се доказва като важен елемент от живота на украинците, имайки предвид грандиозността на посветените ѝ събития, състоящи се два-три пъти в годината. Макар и водещи да не са защитните функции на ризата като *оберіг*, провежданите шествия имат сплотяващ, „обединяващ ефект“ („*имеет объединяющий эффект*“) (АИФ I № 483, а. е. 16), „обединяваща сила“ (АИФ I № 483, а. е. 18) както за украинците в Украйна, така и за техните сънародници в чужбина. За вторите водещи са не само популяризирането на украинската бродирана риза и запазването на украинските носии, традиции и етнокултура като цяло, но и възможността да пообщуват на родния си език, да покажат своята етнична принадлежност и културна просветеност. От проучването се разбира, че за украинците в България е важно не дали събитието се провежда заради Деня на шевицата или във връзка с мегаграндиозния марш, организиран през пролетта и есента в Украйна, а възможността да изразят своята самоидентификация с украинското, със случващото се в Украйна, а в някои случаи и нейната етнокултурна принадлежност към Европа.

Литература:

Демокрация 2001: Пръв по рода си документален каталог [“Украинската емиграция в България след Първата световна война“] събра в София българи и украинци „под една шапка“. – В: Демокрация 155, 18-19.

Къосева 2001: Къосева, Цветана. Русская эмиграция в Болгарии. – В: Русское слово 3, 1-2.

Кравченко 2012: Кравченко, Олександр. Українці в Болгарії. Консульський розріз питання [Українците в България, консулски преглед на въпроса)]. Запис на непубликуван доклад, представен на шестата международна конференция „Драгомановски студии“ в гр. София, 14.10.2011 г.

Матанова 2016: Матанова, Тая. „С две родини, два езика, две култури...“. Поколенията от смесен брак – идентичност и етнокултурни характеристики. София: Парадигма.

Побігун 2016: Побігун О. В. Вишиванкові паради як засіб популяризації етнічної культури. – В: „Розвиток українського етнотуризму: проблеми та перспективи“. Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів (Львів, 25 лютого 2016 р.). Львів, 212-218.

Якімова 2011: Якімова, Антоніна. Українці в Болгарії: філософія історичного буття. София.

Билык 2006: Билык, Александр. Актуальное интервью. Болгарские украинцы на пути объединения. – Украинское национальное информационное агентство – УКРИН-ФОРМ. – <http://www.ukrinform.ua/rus/order/?id=48054> – последно посетен на 4.03.2011

День вишиванки 2015: День вишиванки. 21 травня – День вишиванки. – http://www.denvyshyvanky.org/21_travnja_den_vyshyvanky/ – последно посетен на 23.07.2016

День вишиванки 2015а День вишиванки. Чому козаки одягали вишиванку в бій? – <http://www.denvyshyvanky.org/чому-козаки-одягали-вишиванку-в-бій/> – последно посетен на 24.07.2016

Жінка-УКРАЇНКА 2016: Жінка-УКРАЇНКА. Всесвітній день вишиванки – план заходів 2016. – <http://ukrainka.org.ua/node/6985> – последно посетен на 24.07.2016

Жуковский 2013: Жуковский, Васил. Украинците в България организираха уникално шествие с шевици. – Българо-украински вести. – <http://www.ukrpressbg.com/dia-20130928-vyshyvanka-hoda.html> – последно посетен на 24.07.2016

Жуковский 2015: Жуковский, Васил. Украинците се включиха в шествието на 24 май. – Българо-украински вести. – <http://ukrpressbg.com/ar-diaspora-2015.html> – последно посетен на 24.07.2016

Жуковский 2016: Жуковский, Васил. Украинците в София отбелязаха Деня на родната шевица. София, 20 май 2016. – Българо-украински вести. – <http://www.ukrpressbg.com/dia-20160520-vyshyvanka.html> – последно посетен на 24.07.2016

Жуківський 2013: Жуківський, Василь. Хо́да в українських вишиванках – унікальний для Болгарії захід! – Българо-украински вести. – <http://www.ukrpressbg.com/ar-diaspora-2013.html> – последно посетен на 24.07.2016

Кондрашкін 2014: Кондрашкін, Василь. Вишиванка. – <http://vushuvki.blogspot.bg/2014/04/20.html> – последно посетен на 24.07.2016

Кондрашкін 2014а: Кондрашкін, Василь. З історії вишивки! – http://vushuvki.blogspot.bg/2014/04/blog-post_6739.html – последно посетен на 24.07.2016

Коцева 2014: Коцева, Олена. Дорогі друзі, дорогі українці! – Българо-украински вести. – <http://www.ukrpressbg.com/ar-diaspora-2014.html> – последно посетен на 24.07.2016

Михова 2015: Михова, Петя. Украинците в Бургас празнуват независимостта си. – <http://www.gramofona.com/burgas-obshtestvo/ukrainsite-v-burgas-otpraznuvat-nezavisimostta-si> – последно посетен на 24.07.2016

Петкова 2016: Петкова, Желя. Украинците в Бургас празнуват независимостта на родината си. – <http://www.gramofona.com/horata/ukraincite-v-burgas-praznuvat-nezavisimostta-na-rodinata-si> – последно посетен на 24.07.2016

Телевизия Европа 2016: Телевизия Европа. Десетки украинци у нас почетоха Деня на знамето на Украйна. – <http://www.tvevropa.com/bg/news/bulgaria/view/117518> – последно посетен на 24.07.2016

Торски 2014: Торски, Едуард. Парад вишиванок, 23-24 август 2014, Киев. – <https://informmix2000.wordpress.com/2014/08/26/парад-вышиванок-23-24-августа-2014-киев/> – последно посетен на 23.07.2016

Українська Діаспора Варна 2014: Українська Діаспора Варна. День Незалежності України в Варні. – <http://ukrvarna.com/news/день-незалежності-україни-в-варні-24082014> – последно посетен на 24.07.2016

Укрінформ 2016: Українське національне інформаційне агентство „Укрінформ“. Парад вишиванок у Варшаві зібрав сотні людей. – <http://www.ukrinform.ua/rubric-abroad/2021253-parad-visivanok-u-varsavi-zibrav-sotni-ludej.html> – последно посетен на 24.07.2016

Якімова 2011а: Якімова, Антоніна. 9 листопада – День української писемності та мови. Про перший номер видання „Українське слово“ в Софії. – Българо-українски вести. – <http://www.ukrpressbg.com/his-ukr-Ukrainsko-slovo-2011.html> – последно посетен на 22.03.2012

Gramofona.com 2015: Gramofona.com. В Бургас отбелязаха Деня на украинската независимост. – <http://www.gramofona.com/burgas-obshtestvo/v-burgas-otbelyazaha-denya-na-ukrainskata-nezavisimost> – последно посетен на 24.07.2016

Информация за автора:

Таня Матанова – главен асистент в Института за етнология и фолклористика с етнографски музей към БАН.

E-mail: tanya.matanova@iefem.bas.bg